

Vern av Arktis mot oljevirkosomhet

10. mai 2010, brev til partilederne på Stortinget, fra Sigbjørn Grønås, Gunnar Kvåle, Mette Newth og Halfdan Wiik.

Vi skriver som bekymrede besteforeldre og medlemmer av Besteforeldrenes klimaaksjon. Vitenskapen forteller oss det som også årets Sofieprisvinner James Hansen understreker: Klimakampen kan bare vinnes ved at store mengder fossilt brennstoff blir værende i jorda. Så godt som all bruk av fossilt drivstoff må opphøre innen noen få tiår. Dette er en realitet som ikke minst en olje- og gassproduserende nasjon er nødt til å ta innover seg.

Selv er vi i en fase av livet der det som betyr mest for oss er hvordan framtiden vil bli for våre barnebarn, og hvilken verden vi overlater til senere generasjoner. Derfor er det heller intet som bekymrer oss mer enn den business-as-usual-mentalitet som fortsatt råder. Klimapolitikken står overhodet ikke i forhold til problemets dybde og omfang. Klimaforskere er enige om at økningen i utslippene må stoppes innen noen få år, for deretter å avta raskt. Situasjonen krever en revolusjon, skriver Det internasjonale energibyrået (IEA).

Skal dette være mulig – slik vi fortsatt tror og er nødt til å håpe – trengs det statsmenn og -kvinner som vier sitt politiske liv og all sin handlekraft til denne saken, og som lar den moderne klimaforskningens resultater styre sine politiske prioriteringer. Det vi minst av alt trenger, er politikere som tror at det meste kan fortsette som før.

Kjære partileder,

Et fortsatt petroleumskonsum på dagens nivå peker mot en klimakatastrofe. Derfor tillater vi oss å stille deg et spørsmål, som for oss er av grunnleggende moralsk betydning: Hvis Norge ikke vil legge restriksjoner av betydning på sin egen olje- og gassaktivitet – hvordan kan vi da vente at andre land vil begrense utnyttelsen av sine fossile brennstoffressurser?

Et annet og like påtrengende spørsmål ble formulert av Jostein Gaarder i en kronikk i Aftenposten nylig: Hvis et land som Norge mener seg å ha rett til å hente opp all olje på sokkelen sin – hvorfor skulle det ikke også være regnskognasjonenes rett å hogge ned alle sine regnskoger? Hva er forskjellen i forhold til det globale karbonregnskapet?

Vi nærmer oss raskt kritiske grenser

Målet om å begrense den globale oppvarming til 2 grader forutsetter i følge nyere forskning, at industrilandene reduserer sine CO₂-utslipp med rundt 40 prosent under 1990-nivå innen 2020. Klimapolitikken som verden faktisk fører, peker i realiteten mot mer enn tre graders temperaturøkning innen 2100. Det betyr utfordringer og menneskelige lidelser vi knapt kan forestille oss.

Desto vanskeligere er det å fatte at vi fremdeles mest snakker om, i stedet for å sette alt inn på, å kutte utslippene. Så langt har bruken av fossilt brennstoff ført til at innholdet av CO₂ i atmosfæren ligger på 387 ppm (parts per million), 130 ppm over førindustrielt nivå. Det stiger med nesten 2 ppm i året og vil i løpet av noen få tiår kunne nå et nivå der selvforsterkende klimamekanismer fører til irreversible endringer. Utviklingen kan da komme helt ut av kontroll.

Vi er selvfølgelig oppmerksomme på at de fleste av våre politikere aksepterer realitetene i klimaendringene, og at de vil ha mer drivstoffgjerrige biler, minske veksten i energiforbruket og utvikle alternative energikilder. Videre anbefales ulike former for personlig energisparing. Mange synes å tro at denne slags tiltak vil være nok til at planeten vil klare seg, men det er en misforståelse.

Årsaken er at levetiden for store deler av den karbondioksid som blir tilført atmosfæren, er mer enn tusen år. Om vi reduserer takten i utslippene – for at det fossile brennstoffet skal vare lenger – fører det i beste fall til at vi kan kjøpe oss litt tid. Energieffektivisering og fornybar energi er viktig, bevaring av regnskog og treplanting likeså. Men dette duger kun som en del av en strategi som faser ut bruk av fossilt brensel og bevisst levner det meste av det som er igjen i jordbunnen. Det gjelder ikke bare kull og andre særlig skitne ressurser som oljesand, men i høy grad også olje og gass, som i dag står for 60 prosent av CO₂-utslippene.

Det er usikkerhet om hvor mye petroleum som ennå kan utvinnes, men realistiske anslag indikerer at det finnes nok til et forbruk på dagens nivå i flere tiår. Resultatet blir en garantert klimakatastrofe. Beregninger fra Potsdam-instituttet for klimaforskning viser at mindre enn halvparten av allerede kjente og økonomisk utnyttbare reserver (kull, olje, gass) kan brukes om man skal ha en realistisk sjanse til å nå 2 graders målet. Utvikling av metoder for fangst og lagring av CO₂ er vel og bra, men vi kan ikke vente på slike usikre løsninger, basert på overdreven teknologioptimisme.

Arktis må vernes mot oljevirkosomhet

Nærmere en fjerdedel av petroleumsreservene antas å være i arktiske områder. Ingen andre steder merkes de globale klimaendringene sterkere enn her. Arealet med sommeris var i 2007-2009 om lag 40 prosent mindre enn det IPCCs klimamodeller skulle tilsi. Livsvilkårene for mange dyr endres fort, gamle fangstkulturer går undergangen i møte. Men ikke bare dét: På verdens kontinentalsokler og under tundraen i Arktis ligger det lagret metanhydrat i mengder som omsatt til drivhuseffekt trolig overgår reservene av karbon. Dagens utvikling innebærer en reell fare for at dette på sikt kan utløses. Det samme gjelder kollaps av innlandsisen på Grønland.

Dette er en skremmende utvikling. En historisk relativt stabil klimasituasjon, med økosystemer som har gitt livsgrunnlag for milliarder av mennesker, og for den moderne sivilisasjon, vil bli avløst av en situasjon som i beste fall er høyst labil og usikker, og der våre barnebarn ikke lenger kan regne med den trygghet og velferd som vår egen generasjon har tatt for gitt.

Aldri har det vært et sterkere behov for handling som virkelig teller, og som peker ut en retning som er langsiktig bærekraftig. Hvis det er ett sted på kloden der all videre leting og utvinning av olje og gass bør stoppes – er det i Arktis. I stedet for å jakte på de siste oljedråper, trenger menneskeheten en ny visjon: at både Arktis og Antarktis – jordens to poler, av vital betydning for hele klodens helse-tilstand – skal få det internasjonale samfunns moralske omsorg og juridiske beskyttelse.

En ansvarlig norsk klimapolitikk

Norge har betydelig innflytelse når det gjelder forvaltningen av arktiske områder. Derfor ber vi norske politikere innstendig om å arbeide for at leting etter olje og gass i Arktis blir forbudt ved internasjonale avtaler. Dette dreier seg om noe mye mer og langt viktigere enn å skape nye arbeidsplasser i Nord-Norge. Sett i en større sammenheng dreier det seg om å legge vekk vår nasjons dobbeltmoralske og gyntiske klimapolitikk. Ja, tenke det, ønske det, ville det med, – men gjøre det ...

Norge var en av de sterkeste pådriverne for Kyoto-avtalen. Likevel har vi aldri vært i nærheten av å overholde den etter sin hensikt. Utslippene våre skulle bare øke med én prosent over 1990-nivå fram til perioden 2008-2012. Ja, regjeringen skjerpet frivillig dette kravet til en reduksjon på ni prosent ("overoppfylle Kyoto-avtalen med 10 prosent"). Likevel lot vi utslippene øke med 8 prosent, det vil si hele 17 prosentpoeng mer enn vi hadde lovet. I stedet satser vi på kvotekjøp og CDM-investeringer, med svært usikkert resultat.

En ansvarlig klimapolitikk må bryte med dette mønsteret. De spesifiserte grensene for utslipp av karbon er basert på geofysikk, uten rom for kompromisser. Uten å nøle skulle regjeringen ha satt krav om "ingen kompensasjonsmekanismer". Tunge politiske og økonomiske omprioriteringer må til, det haster med å ta de første betydningsfulle skritt mot et globalt dekarbonisert samfunn.

Vi vet, at å la store deler av oljereservene ligge urørt, og å verne Arktis, er uforenlig med en oljepolitikk der myndighetene systematisk har satt inn tiltak for å øke tempoet i leting og utbygging. Det vil være en krevende omstilling, men gir også en mulighet for Norge, som et rikt land med stor handlefrihet, til å gå foran og vise at det er mulig å avvikle verdens fossilavhengighet. Dagens voksne er borte når problemene er blitt uløselige. Men det er nå verden må handle. Nå trengs politikere som tar solidaritet mellom generasjonene på alvor og straks griper vår tids største kollektive utfordring; å lukke det veldige gapet mellom påkrevde og faktisk iverksatte tiltak.

Med vennlig hilsen

Sigbjørn Grønås, prof. em. i meteorologi, Universitetet i Bergen

Gunnar Kvåle, professor i internasjonal helse, Universitetet i Bergen

Mette Newth, forfatter, Oslo

Halfdan Wiik, bibliotekar ved Høgskolen Stord/Haugesund